
Pracoviště Sládkova 45, 613 00 Brno; ☎ tel.: 548 526 802, 723 252 765 ✉ e-mail: sladkova@pppbrno.cz

Zpráva z programu indikované primární prevence, ZŠ Příklad, 5. třída dne 23.4.

Důvěrné – pouze pro potřeby školy!!!

Dnešní program se koná na základě písemné objednávky ze strany školy. Předchází mu osobní konzultace s třídního učitele (dále TU) a ŠMP v prostorách centra, které zde popisují aktuální situaci ve třídě a postup školy při řešení následujícího problému. Společně si také vyjasňujeme cíle programu a podmínky realizace. Na konzultaci se mimo jiné dozvídáme, že ve třídě je aktuálně řešena situace ohledně Jenovéfy, která měla mít nedávno incident s chlapci (Pepa, Honza) u svojí skříňky. Dle rodičů Jenovéfy se konflikty mezi chlapci a dívkou dějí už delší dobu. ŠPP provedlo vyšetřování dle metodického pokynu. V následujících dnech proběhl rozhovor TU s rodiči 2 zmíněných chlapců. Rodiče nesouhlasili s postupem školy a s navrženými opatřeními vůči chlapcům. Škola pak navázala spolupráci s PPP Brno. Cílem dnešního setkání je zmapovat aktuální situaci ve třídě a pojmenovat problémy, které se v kolektivu objevují. Programu se účastní 19 dětí (4 nedaly souhlas), TU a ŠP.

Spolupráce s dětmi je po celou dobu programu na poměrně dobré úrovni, dobře dodržují pravidlo, kdy mluví pouze jeden. Všimáme si však, že žáci jsou poměrně nesamostatní a neustále se doptávají (při zadání aktivity veřejně, ale i poté osobně). Toto chování produkuje nejvýrazněji Jenovéfa, která si tím dle našeho názoru spíše získává pozornost – reaguje však poměrně dobře na usměrnění. V průběhu programu toto chování reflektujeme a udělujeme dětem zpětnou vazbu.

Na počátku se s dětmi seznamujeme a zadáváme hru na rozehrání a uvolnění případného napětí. Následuje aktivita „místa si vymění...“, která umožňuje zmapovat názory dětí na jejich kolektiv. Na otázku, „kdo má ve třídě dobrého kamaráda“ se vyměňují všichni, mimo školu se s tímto kamarádem vídají všichni, kromě Jenovéfy. Na otázku, jestli potřebují program, se zvedá přibližně třetina třídy, tři čtvrtiny třídy provedly někomu ve třídě něco nefér a všichni žáci ve třídě se za to dokázali dotyčné osobě omluvit. Na otázku, jestli by chtěli něco na tom, jak fungují jako třída, změnit, se vyměnili téměř všichni žáci a všichni jsou také ochotni udělat něco pro takovou změnu. Všichni žáci se vyměnili na otázku, jestli si myslí, že je ve třídě někdo, kdo se tam necítí úplně dobře; $\frac{3}{4}$ třídy se takovému žáku snaží nějakým způsobem pomoci. Možnost položit otázku dostávají i samotné děti: všichni se vyměňují na to, zda mají rádi TU; všechny baví výuka a baví se se všemi. Na otázku, „kdo se cítí dobře ve třídě“ se vyměňují všichni vyjma Jenovéfy, u otázky, komu se líbí kolektiv, probíhá stejná výměna – Jenovéfa obě tato kritéria komentuje, že ona to tak necítí. Na otázku, jestli jsou rádi, že sem přišli, se vyměňují všichni kromě Jenovéfy a Pepy. V následné diskusi se dozvídáme, že výměny byly podle žáků upřímné, pochyby jsou u otázky ptající se na to, zda se všichni baví se všemi.

Pokračujeme stěžejní technikou, při níž pracujeme s metaforou lodi. Nejprve s dětmi hledáme společné rysy plavby na lodi s životem ve třídě: zde se dozvídáme až nestandardní příklady („všichni proti jednomu“, „nesmíme nikoho hodit přes palubu“ aj.) – usuzujeme, že se žáci o této problematice již s někým bavili. Poté děti mají za úkol odpovědět písemně na tři zadané otázky a někomu něco vzkázat. Přitom mají možnost využít anonymního sdělení. Zadávání instrukcí žáci věnují pozornost, ale následně se poměrně dlouze doptávají na jednotlivosti aktivity. Tuto skutečnost znovu reflektujeme a udělujeme dětem ZV. Kluci u této aktivity hojně diskutují (především Ian), žáci obecně mají problém napsat něco na papírky – velmi se v průběhu aktivity doptávají nás nebo TU.

Po napsání lístečků následuje přestávka. Po přestávce reflektujeme situaci, kdy si chlapci vzali bez dovolení naše věci, které byly uloženy v přihrádkách a používáme je při programu (Pepa, Honza aj.). Zajímavé v kontextu této situace je tvrzení žáků, že ve třídě si žádné věci od spolužáků bez dovolení neberou. Celou situaci komentujeme, žáci se k ní již nevyjadřují.

Pracoviště Sládkova 45, 613 00 Brno; ☎ tel.: 548 526 802, 723 252 765 ✉ e-mail: sladkova@pppbrno.cz

V první otázce se děti ptáme, **proč jsou dnes na programu**. Zaznívají tyto odpovědi: kvůli stavu ve třídě a kolektivu; abychom se pobavili; paní učitelce na nás záleží; protože se někdy hádáme a pomlouváme; protože máme malé spory ve třídě; aby se naše vztahy spravily; protože se v naší třídě dějí nehezké věci (pomluvy, lhaní); abychom změnili vztahy; na zlepšení vztahů; aby nás testovali; abychom si užili příjemné dopoledne aj. Ve druhé otázce se žáci zamýšlejí nad tím, **co se jim ve třídě líbí**: kluci a holky se spolu baví; vzájemná pomoc; bavíme se se všema; dokážeme se dohodnout; dobrý kolektiv; všichni si pomáháme; máme hodnou paní učitelku; když se někomu něco stane, celá třída mu chce pomoci; čas od času si pomůžeme; paní učitelka je vyrovnaná na obou stranách, je dobrosrdečná; mám tu kamarády aj. **Dětem naopak vadí**: nic; nesmyslné spory a hádky; hádky; nenasloucháme si; někdy se pomlouváme; někdo nepomáhá; s některými se nedá domluvit; byly tady pomluvy, lži; kluci se baví spolu a holky se baví spolu; chodili jsme do poraden a tak dále, k psychologům zrovna před vánoci; někteří se smějí, když uděláme chybu; spory; ruce v kapsách; někteří se chovají k ostatním ne moc hezky aj. **Ve vzkazech** se objevují komentáře, že žáci jsou v této třídě rádi, že jsou rádi, že mají ve třídě kamarády, že si žáci navzájem pomáhají a že se baví kluci i holky navzájem. Objevují se také vzkazy s poděkováním nebo vyjádřením přátelství pro jednotlivé žáky ve třídě; TU je adresováno několik vzkazů, kdy je oceňován její zájem o třídu; vzkaz od jednoho žáka má pouze dvě otázky: „Jak se máte? Víte, proč jsme tady?; Jenováfa děkuje adresně několika dívkám, že je ráda, že jí kryly záda a že se teď na škole cítí líp.

Všimáme si, že většina lístečků vyznívá pozitivně, žáci vnímají situaci jako vyřešenou, pokud přeci jen pojmenovávají nějaký negativní jev, mají tendenci jej mírnit slovy např. trochu, někdy, ne moc apod. Po přečtení všech lístečků s dětmi vedeme diskusi. Vysvětlujeme si s žáky lísteček s „poradnou“, kdy dostáváme vysvětlení, že se týká chlapců a situace u skříňky, kdy byla celá situace řešena na škole. Jenováfa hovoří o šikaně, která má projevy nadávek a sporů s někým konkrétním – žáci poměrně často hovoří o konkrétních osobách obecně jako „někdo konkrétní“, „všichni víme“, „určitá osoba“, „dotyčná osoba“ apod. Děti nechtějí otevřeně konkrétní žáky pojmenovat. Domníváme se, že je to dáno obavami otevřeně o tomto tématu mluvit.

S žáky se bavíme o tom, co je to šikana – mají přehled, dokáží vytvořit definici. Situaci okolo Jenovéfy někteří žáci nevnímají jako šikanu, hovoří o tom, že projevy byly vzájemné. Zajímavá je snaha třídy umlčet a „překřičet“ Jenovéfu, pokud se snaží argumentovat naproti tomu. Dozvídáme se, že ve třídě byla již před několika lety hra „Jenovéfin pach“, kterou měl vymyslet Honza, ale ostře se proti autorství vyhrazuje. Vracíme odpovědnost celé třídě, neboť se ostatní k této hře přidávali (na výměnu k tomuto si přisedají téměř všichni). Jenovéfě byla tato hra nepříjemná, i přesto v ní děti pokračovaly. Ptáme se také cíleně děti, zda chování, které Jenováfa popisuje (urážení, posmívání ze strany chlapců) se opravdu dělo. Velká část dětí potvrzuje, že to tak bylo.

Od žáků se ale rovněž dozvídáme, že Jenováfa dělá věci, které jsou ostatním nepříjemné; dívce to moc nedochází, komentuje to tak, že se to dělo dřív, ale teď už ne. Zároveň ale hovoří o tom, že teď už má ve třídě kamarády a celá situace se zlepšila – ostatní žáci to potvrzují. Karla mluví o tom, že situace ve třídě je teď divná, Jenovéfy se prý někteří bojí a vyhýbají se jí, aby z toho neměli problém. Jinak ale situace ve třídě je lepší. Pepa otevírá také téma situace u skříňek, popírá, že by Jenovéfě bránili ke vstupu – ostatní zainteresovaní chlapci se k němu přidávají, cítí křivdu ze strany školy. Kluci prý dívce nebránili v otevírání skříňky, Jenováfa to částečně potvrzuje.

V další aktivitě děti neverbálním způsobem vyjadřují, **jak se ve třídě cítí**. Většina třídy vyjadřuje spokojenost s tím, jak se ve třídě cítí. Nejbližše kladného extrému sedí Pepa, Honza, Adam, Jirka a Livie. V negativní části škály sedí Jana (lehce za polovinou) a cca v polovině cesty k negativnímu extrému Anička a Jenováfa. Anička ostatní žáky překvapila. Anička situaci nenese nejlépe a brečí (ostatní holky ji uklidňují). Jenovéfě vadí, že jí rodiče chtějí dát na jinou školu, protože na této škole má kamarády. Jinak by od třídy potřebovala, aby spolu všichni vycházeli; vadí jí, že se hra „Jenovéfin pach“ rozšířila i mimo hranice třídy.

Pracoviště Sládkova 45, 613 00 Brno; ☎ tel.: 548 526 802, 723 252 765 ✉ e-mail: sladkova@pppbrno.cz

Janě vadí aktuální naladění atmosféry ve třídě, kdy se děti bojí. Aničce s formulací odpovědi pomáhají ostatní žáci: vadí jednak atmosféra ve třídě, ale také to, že nemá ve třídě nejlepší kamarádka. Jana komentuje situaci okolo Aničky s dodatkem, že si všimla, že se jí kluci už smáli a dělali si z ní srandu; Anička říká, že se jednalo o srandu, ale už kvůli takovému chování také brečela. Vracíme zodpovědnost za takové chování především žákům ve třídě. Současně dětem nabízíme následné setkání s cílem posílit prosociální vzorce chování a kohezi třídy.

V závěrečných zpětných vazbách pak většina dětí vyjadřuje naději, že bude situace ve třídě lepší, že se budou bavit s více lidmi; vědí, co mají dělat a co naopak vadí; žáci jsou plní motivace, že se situace, které si pojmenovali, nebudou opakovat a také se objevují hlasy, že je jim lépe, když si vše mohli říct.

Závěr: Z programu vyplynulo, že aktuálně se situace ve třídě jeví jako stabilizovaná. V minulosti docházelo k nevhodnému chování směrem k Jenovéře (urážení, posmívání, nevhodné hry...), které produkovalo především několik chlapců, přičemž k tomuto chování se někdy přidávaly i ostatní děti. Situace ve třídě mohla být obtížně přehledná díky tomu, že sama Jenovéřka se k dětem také chovala nevhodně, což obecně může u dospělých autorit vést k tomu, že jsou tolerantnější k projevům ubližování ze strany ostatních dětí. Nicméně pokud je ubližování cílené, opakované a probíhá v „přesile“, pak toto chování označujeme za projevy šikany. Zásahem školy došlo k zastavení nevhodných vzorců, nicméně ve třídě aktuálně není dle dětí dobrá atmosféra. To může být dle našeho názoru dáno nejednotností postupu různých zúčastněných stran (ŠPP, vedení školy, TU) při řešení dané situace. Z toho pramení i patrná nespokojenost a pocit nespravedlnosti u kázeňsky řešených chlapců (byť nevhodné chování produkují i na programu). Většina dětí umí velmi dobře pojmenovat sociální situace a je motivována ke změně.

Doporučení pro TU, AP, ŘŠ a ostatní pedagogy:

Pracoviště Sládkova 45, 613 00 Brno; ☎ tel.: 548 526 802, 723 252 765 ☎ e-mail: sladkova@pppbrno.cz

Mgr. Ferdová, Mgr. Šťastný
Lektoři programu

PhDr. Lenka Skácelová
vedoucí Poradenského centra